

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

**G.L.Wad:
Etatsraad Jørgen Elers
og
Elers Collegium
1891**

ETATSRAAD JØRGEN ELMERS

OG

ELMERS' COLLEGIUM.

I ANLEDNING AF

TOHUNDRED-AARS-JUBILÆET

DEN 29. NOVEMBER 1891

UDGIVET AF

G. L. W A D.

KJØBENHAVN.

V. THANING & APPELS FORLAG.

1891.

Ønsket om at yde et lidet Bidrag til at hædre Mindet om Stifteren af Elers' Collegium ved dettes 200 Aars Fest har bevæget mig til at udgive dette lille Skrift.

Den her meddelte Biographi af Jørgen Elers har tidligere været offentliggjort i Personalhistorisk Tidsskrift 2. R. III og aftrykkes her med nogle Ændringer samt med Udeladelse af Kildeangivelserne. Jeg har hertil føjet en kort Udsigt over Elers' Collegiums Historie, hvilken i det væsentlige tidligere har været trykt i «Berlingske Tidende».

G. L. W.

I Helsingborg levede i Christian IV's og Frederik III's Dage den ærlige, agtbare, vise og velforstandige Mand Eggert Elers, barnefødt i Itzeho 1610; efter i sin Ungdom at have lært Handelen paa forskjellige Steder, nedsatte han sig 1634 som Kjøbmand i Helsingborg, hvor han 1655 blev Borgmester, efter i omtr. 5 Aar at have varetaget en Raadmands Embede. Som en rig og anset Mand døde han 4. October 1667, efterladende sig et godt Navn.

Eggert Elers' Hustru Sophie Christensdatter var født 13. April 1605 i Helsingør, hvor hendes Fader, Christen Davidsen var Borgmester og Toldskriver; hendes Moder, Sophie Knopper, var en Datter af Dr. juris Johannes Knopper, der var forlenet med Ringsted Kloster; hans Fader var den fra Frederik II's Tid bekjendte Professor Albret Knopper (eller Knoppert). Om denne Slægts Berømmelse taler det ved hendes Jordefærd af Universitetet udstedte Program i høje Toner, ligesom det da heller ikke sparer paa Roes over Sophie Christensdatter; hun var fremragende ved sin udmærkede Herkomst og overstraaede sit Kjøen ved sine Sæders og ved sit Levnedes Renhed,

siges der; hendes Skjønhed prises, og hendes Ægteskab omtales som det lykkeligste, man kunde tænke sig. Efter sin Mands Død levede hun i Helsingborg indtil 1675; hun var just i Besøg hos Venner i Helsingør, da Krigen mellem Danmark og Sverige udbrød, hvilket gav Anledning til, at hun forblev der; efterat hendes Søn 1677 havde haft Bryllup, flyttede hun til ham, for hvis Hus hun var en Pryd (*splendidissimæ domui decus*) og hvor hun døde 25. Maj 1684. Af sær kongelig Naade havde hun under 16. Decbr. 1682 faaet Bevilling til i alle Samkvem at nyde Rang i Sæde og Gang med Højesterets-Assessorernes Hustruer.

Eggert Elers' og hans Hustrus eneste efterlevende Barn var Jørgen Elers. Han kom til Verden i Helsingborg 16. August 1647 og opdroges i sine Forældres Hus indtil sit 17de Aar, da han blev sat i Huset hos Toldskriver Anders Nielsen Bøgvad i Helsingør, der var gift med hans Moster Dorthe Christensdatter, og hos hvem han opholdt sig et Aar; 1665 kom han i Roskilde Skoles øverste Lectie og dimitteredes Aaret efter til Universitetet.

For den nittenaarige Yngling laa nu Fremtiden lys nok; han var af anset Familie, opvoxet under lykkelige Forhold og i stor Velstand; paa hans Undervisning var næppe sparet noget, og det Aar han tilbragte hos Anders Bøgvad i Helsingør maatte være af særlig Betydning for hans Udvikling, naar man betænker, hvad Helsingør den Gang var med sin Conflux af Fremmede; og med disse maatte han da just komme i Berøring i Toldskriverens

Hus, der hørte til Byens første; *domus spectatissima* kaldes det ogsaa i Universitetsprogrammet ved Elers' Begravelse. Og hvor meget havde ikke forandret sig blot i det sidste Tiaar! Tidligere vidste man, at der var en Grændse mellem de privilegerede og upriviligerede, som saa at sige var uoverstigelig; men nu var der banet Vej imellem disse to hidtil skarpt adskilte Classer af Statsborgere, og for Ingen kunde Vejen være lettere at tilbagelægge end for velbegavede Sønner af rige Borgerfamilier, der ogsaa, som Tiden viste, i fuldt Maal benyttede sig af de heldige Chancer og banede sig Adgang til Stillinger og Embeder, i hvilke deres Evner først ret kom Fædrelandet til Gode.

Den Uddannelse, der gjorde saadanne Mænd dygtige til at gjøre Carriere ad Embedsvejen, søgte de tildels at tilegne sig ved at se sig om i fremmede Lande, hvorved de baade bleve bekendte med andre Staters Forhold og fik Lejlighed til at studere de forskjellige Videnskaber under de bedste Vejledere. Elers var kun tyve Aar gammel, da han 1667 — samme Aar han mistede sin Fader — tiltraadte den Rejse, paa hvilken han skulde samle Kundskaber og Erfaring; i Forening med sit Sødskendebarn Johan Braem (født 1648, død 1713 som Biskop i Aarhus, Søn af hans ovennævnte Moster Dorthe Christensdatter i hendes første Ægteskab med Gødert Braem) og dennes Fætter Corfits Braem (død 1688 som Borgmester i Helsingør) lagde han Vejen over Hamborg og Bremen til Nederlandene; i Leyden findes de alle immatriculerede 29. Juni 1668, Elers som stud. juris. Efter at have besøgt

de berømteste Steder i Nederlandene — *venustatis Europææ compendium* — rejste de 1669 til Paris, besøgte en stor Del af Frankrig og havnede 1671 i Strassburg, hvor Elers især synes at have slaaet sig til Ro i længere Tid for at nyde godt af Omgangen med Mænd som Bøcler og Patin. Herfra gik Rejsen til Heidelberg, Frankfurt, Thüringen, Leipzig, Dresden, Wittenberg, Magdeburg, de brunsvig-lüneburgske Lande og hjem. I September 1671 afsluttede Elers sine Rejser, idet han drog til Sverige, hvor i Særdeleshed Opholdet i Stockholm tiltalte ham saaledes, at han først efter fire Maaneders Forløb kunde løsrive sig derfra.

Ved sin Hjemkomst fra Sverige, formodentlig i Begyndelsen af 1672, var Elers i den Alder, at han maatte vælge sin Løbebane; hvem der har været ham behjælpelig ved hans første Ansættelse, vides ikke; muligvis har han haft Griffenfeld, som alt paa dette Tidspunkt dominerede i Danske Cancelli, at takke for, at han i Sommeren 1672 blev ansat som Secretair i dette, dog uden Løn, indtil en Secretairplads blev ledig.

Hvad der efter Udtalelserne i Universitetsprogrammet særlig gjorde Elers vel set hos Christian V, var den Omstændighed, at han, der ved sin Fødsel hørte hjemme i det nu til Sverige afstaaede Skaane, hvor hans Formue for en stor Del var anbragt i Jordegods, valgte at være Dansk uden Hensyn til de Tab og de Ubehageligheder, som det maatte medføre for hans Ejendomme under den svenske Krone. Denne Troskab imod Danmark skal have

foranlediget hans, især efter den skaanske Krig, paafaldende hurtige Avancement paa Embedsstigen; 1679 blev han Assessor i Kammercollegiet, 1682 Assessor i Højesteret, 1684 Kammerraad, 15. Februar 1687 Cancelliraad, 19. April s. A. Justitsraad og 11. August 1688 Etatsraad.

En betydningsfuld Embedsgjerning blev ogsaa lagt paa Elers' Skuldre, da det under 21. Marts 1685 overdroges ham i Forening med Etats- og Admiralitetsraad Christopher Sehested som Deputerede at bestyre Søetatens Økonomi, et saare brydsomt Arbejde, der yderligere forøgedes for dem, da det 25. Juli s. A. paalagdes dem desforuden at overtage Commissariatforretningerne for Landetaten; fra det sidste Embede bleve de dog efter Ansøgning fritagne 22. Februar 1690. Formodentlig var det som en Paaskjønnelse af sin Virksomhed i Landetatens Tjeneste, at Elers 7. Marts derefter fik Generalmajors Rang.

Den daværende Regering forstod at udnytte de Mænds Arbejdskraft, som viste sig at være dygtige; mange beholdt deres gamle Embeder, uagtet de avancerede til nye, og saaledes gik det Elers, der ved sin Død kaldes baade Etats-, Justits-, Cancelli- og Kammerraad og altsaa samtidig beklædte de forskjellige Embeder, der angives ved disse Betegnelser, der dengang endnu ikke vare sunkne ned til at blive Titler. Foruden disse Embeder maatte Elers tage Sæde i adskillige Commissioner; han var saaledes en af de Commissairer, der skulde revidere Kjøbenhavns Grundtaxt (16. Decbr. 1682); 21. Maj 1685 fik han tilligemed to andre Mænd Befaling til at være tilstede ved Over-

leveringen af nogle Capitaler fra Kjøbenhavns Magistrat til Børnehuset, 20. April 1685 blev han Medlem af den Commission, der skulde afgive Skjøn over Betalingen for Knippelsbros Ombygning, 1688 og de følgende Aar var han Medlem af en Commission angaaende Bryggernes Rettigheder i Kjøbenhavn og under 12. Marts 1687 fik Elers, Ulrik Frederik Gyldenløve, Conrad Reventlow og flere andre Befaling til at træde sammen og afgive Betænkning om, hvorledes den vestindiske Handel kunde fortsættes og conserveres. Ogsaa i den Commission, der skulde ordne Indførelsen af ensartet Maal og Vægt over hele Landet, sad Elers; men da dens Arbejder strandede paa Menigmands Modstand, maatte Commissairerne opgive Arbejdet og under 15. Juli 1690 blev Elers fritaget for Hvervet tilligemed den anden Commissair, Jens Juel, og Sagens Ordning overdroges til Ole Rømer, hvem det lykkedes at føre den igjennem. Under 14. Februar 1691 fik Elers Sæde i den Commission, som Kongen nedsatte «anlangende adskilligt paa vort Land Møen saavel til Bøndernes som til Vores Livgarde til Hest deres Conservation at forrette», men allerede 18. April derefter fritoges han for Hvervet «formedelst andre Vores her ved Stedet magtpaaliggende Forretninger».

Det er ofte fremhævet, at Bedømmelsen af hin Tids høje Embedsmænds Virksomhed meget vanskeliggjøres derved, at deres Personer dækkes af Regeringsmyndighedernes collegiale Indretning; dette gjælder ogsaa Elers, og kun i et enkelt Forhold omtaler Programmet særlig hans ud-

mærkede Virksomhed, idet det stærkt roser hans Iver og Omhu ved Udrustningen af den Flaade, som Kongen i Sommeren 1689 fandt det nødvendigt at lade stikke i Søen.

I Aaret 1675 trolovede Elers sig med Jomfru Anne Margrethe Wandal, Datter af Sjællands Biskop, Dr. Hans Hansen Wandal — død 1. Maj 1675 — og Anne Cathrine Winstrup. Hun var, ifølge det over hende udstedte Universitetsprogram, født 27. Juli 1654 i Lund, hvor hendes Morfader, Dr. Peder Winstrup, var Biskop; den 24. Juni 1677 stod i Vor Frue Kirke hendes Bryllup med Elers, med hvem hun førte et i høj Grad lykkeligt Samliv. Deres Ægteskab velsignedes med tre Børn, to Døtre og en Søn; den yngste Datter, Anne Cathrine Elers, døde i Vuggen i Slutningen af 1683; de tvende andre Børn, Eggert Elers og Sophie Elers, omkom ved en rædselsfuld Død. Det er bekjendt nok, hvorledes der den 19. April 1689 opstod Ild under en Forestilling, der gaves i Operahuset paa det daværende Amalienborg for et Publicum, der for en stor Del bestod af Kjøbenhavns bedste Familier samt en Mængde Hofbetjente, hvoriblandt Elers' Søn og Datter samt Fru Elers' ugifte Søster, Helvig Marie Wandal. Døren, der fra Theatret førte ind til Slottet, var til alt Uheld bleven lukket af, og under den Forvirring, der opstod, da Ilden bemærkedes, trængte alle henimod den eneste Udgang til Gaden der fandtes, og da denne ulykkeligvis skulde aabnes indad, blev Følgen, at kun meget faa kunde slippe ud. De, der ikke bleve nedtrampede af den fremstormende Mængde, bleve kvalte af Røgen eller omkom i Flammerne.

Man regnede, at omtrent 200 Mennesker paa denne Maade fandt en ynkelig Død.

Man kan tænke sig, hvilken Sorg denne Ulykke udbredte i Staden hos dem, der havde mistet Slægt og Venner; men næppe er nogen bleven ramt haardere end Familien Elers; ensomme sad Mand og Hustru tilbage, begrædende deres svundne Lykke. Hun blev bedøvet ved dette Slag (*obstupuit ad hunc ictum*), hedder det om Fru Elers; men hun lærte at bøje sig under Guds Villie. Paa Elers havde Sorgen den Virkning, at han, skjønt knap 42 Aar gammel, blev legemlig nedbrudt og følte Dødens Forbud i de Sygdomme, Asthma og Hypochondri, som nu hjemsøgte ham.

Men den dybe Sorg bragte de barnløse Ægtefæller til at tage den Beslutning at anvende deres Formue, som efter deres Død vilde spredes til mange Slægtninge, i Øjemed, der kunde gjøre den frugtbringende for mange gennem lange Tider. Der hengik kun faa Uger, før Elers søgte kongelig Bevilling til at disponere over sine Midler efter Forgodtbefindende, og under 18. Maj s. A. fik han Bevillingen stempelfri. Det varede imidlertid et Par Aar, inden Elers var bleven enig med sig selv om, hvorledes han vilde anvende sin Formue i det enkelte, og først 27. November 1691 opsatte han sit Testamente, som han indleder med den Udtalelse, at Gud «ved særrig Svaghed» minder ham om hans Afsked fra denne Verden, hvorfor han i Tide vil beskikke sit Hus. Han takker Gud for alle hans Velgjerninger og begjærer kun at opofre ham sit

Hjerte, Sjæl og Legeme, og sit jordiske Gods til hans Navns Ære og fattige Lemmer her paa Jorden. Hans Hustru skal hensidde i uskiftet Bo; dog hvis hun gifter sig igjen, skal hun udtage 10,000 Rdlr. af Boet og overgive Resten til Skifte efter Testamentets Bestemmelser. Hans Hustrus ugifte Søster Maren Wandal, der skulde blive i Fru Elers' Hus, skulde have 2000 Rdlr. i Medgift, naar hun indgik Ægteskab. Efter Fru Elers' Død skulde Universitetets Rector og Professorer overtage Boet til Behandling og gjøre det Hele i Penge; en Del Legater bestemtes til Elers' nærmere Slægt og Venner, i det Hele ret betydelige Summer, Resten skulde anvendes til gudeligt Brug, nemlig til Trinitatis Kirke 1000 Rdlr., til fattige Syge og Sengeliggende 5000 Rdlr., til Vartov 1500 Rdlr., til et Collegium 30,200 Rdlr., til Vor Frue Skoles Børn til Brød 500 Rdlr., til en studerende Persons Udenlandsrejse 3000 Rdlr. samt endelig til Professorerne for deres Umage 1300 Rdlr.

To Dage senere, 29. November 1691, udstedte Elers Fundats for Collegiet, som han gav Navnet *Collegium Elersianum*, til Bedste for 16 Studenter og gav samtidig nærmere Bestemmelser for Anvendelsen af de øvrige til offentlig Brug skjænkede Summer.

Den betydelige Formue, Elers her havde disponeret over, havde han væsentlig arvet efter sine Forældre; noget havde hans Hustru tilført ham, og endelig havde han vel selv forøget sine Midler. Han ejede Jordegods baade i Sjælland, Fyen og Jylland, hvilket ses af et Magelæg, som

han 1689 gjorde med Kongen, der ønskede over 130 Tdr. Hartkorn af Elers' Gods til Ryttergods; til Gjengjæld fik Elers ved kongl. Skjøde af 22. Februar 1689 forskjellige Konge- og Kirketiender med Patronatsrettigheder og Gods baade i Sjælland, Laaland og Jylland, deriblandt Finderup Kirke i Sjælland, som han samme Aar atter afhændede. Efter sin Svigerfader, Biskop Wandal, der 1664 havde købt Assendrup i Sjælland og betydeligt forøget dets Gods, fik Elers Part i denne Ejendom, som han 1679 i Forening med de øvrige Arvinger solgte. Som et Bevis paa Elers' Rigdom tør det vel ogsaa nævnes, at hans Frue ejede et Diamantsmykke til en Værdi af 900 Rdlr.

I Kjøbenhavn ejede Elers en Gaard ved Stranden paa Hjørnet af Naboløs (Matr. Nr. 19), for hvilken han 1681 indtraadte i det da oprettede Brandassuranceselskab; den var grundmuret til de to Sider og Bindingsværk til den 3die Side ud til Læderstræde. Ligprogrammet omtaler hans rigt udstyrede Hus (*domus opipare et optime instructa*), og der er vel ingen Tvivl om, at Elers, saa formuende og højtstillet som han var, har ført et stort Hus; hans Husstand maa have været betydelig, eftersom hans Moder og idetmindste to af hans Hustrus Søstre havde deres Ophold hos ham, ligesom ogsaa en gammel Slægtning af hans Moder, Bendte Poulsdatter, salig Jens Pedersens paa Nørregade, henlevede sine sidste Aar hos sin rige Slægtning. Hvem der har været Elers' nærmeste Omgang, kan nu naturligvis vanskelig afgjøres; man søger den sikrest i hans Slægt, saaledes hans Fætre Brødrene Braem, disses Halv-

søster Margrethe Sophie Bøgvad og hendes Ægtefælle Etatsraad Poul Winding, hvem Elers i Testamentet kalder sin Svoger; Fru Elers' Slægt, der var ikke mindre anseet — til den hørte Familien Resen —, har efter alt at dømme staaet Elers nær, og i sit Testamente betænkte han af dem særlig sin Svoger den theologiske Professor, Dr. Hans Wandal.

Knap tre Aar overlevede Elers det voldsomme Slag, der gjorde ham til en gammel Mand; hans Svagelighed tiltog, og da der i September 1691 slog sig Vattersot til, kunde hans Læge, Dr. Jens Jacobæus, Intet udrette, uagtet han tog Lægerne Henrik à Møinichen og Joh. Ludvig Ringelmann med paa Raad. Kræfterne aftog stærkt; den 18. Februar 1692 modtog han af Mag. Mikkel Henriksen Tistorph Sacramentet og Dagen efter, Klokken henad 7 om Morgenen, udaandede han ved en stille Død — ikke 45 Aar gammel.

Den 9. Marts om Aftenen blev hans Lig nedsat i Trinitatis Kirke, hvor han 1681 havde kjøbt et Begravelsessted i Chorets søndre Side. Ifølge Bevilling løde Sangklokkerne to Timer over Tiden og Mag. Johan Adolph Bornemann parenterede over Liget i Kirken.

«Anne Margrete Sl. Jørgen Elerß» overlevede sin Mand i henimod otte Aar; bestandig Sygelighed nedbøjede hende i de sidste ni Aar, hun levede; da hun følte, at det lakkede mod Enden, lod hun hente Mag. Mikkel Henriksen Tistorph, som gav hende Sacramentet, og med Tak til Gud, der saa naadig havde ført hende gjennem Livet, hensov hun den

17. September 1700 ved Midnatstide. Hun blev begravet 15. October derefter, efterat der var erhvervet kgl. Bevilling til, at hendes Lig maatte henstaa tre Uger over den ordinaire Tid, at det maatte begraves om Aftenen og at det maatte staa paa Kirkegulvet for Alteret, imedens Præsten talte derover, saavel som at Sangklokkerne maatte lade sig høre tre Timer.

Elers' Gravsted findes endnu i Trinitatis Kirke, men ved Eftersyn 1773 fandtes deri kun 4 Kister, uagtet baade Elers, hans Hustru, hans Moder, de to ved Branden omkomne Børn og den tidlig afdøde Datter vare nedsatte der. Pladen paa Elers' Kiste bærer følgende Indskrift, formentlig af hans Svoger, Dr. Hans Wandel:

Her udi denne Kiste hviler alt det, som dødligt var
af

Den Velædle og Velbyrdige Mand

Jørgen Elers,

Kongel: Maiestæts til Danmark og Norge

Fordum

Høybetroede *Estats- Justits- Cancellie* og *Cammer-Raad*

samt *Deputeret* ved Land og Søe E-Staten,

Assessor udi Høyeste Ret og *Cammer-Collegio*,

Som var fød i Helsingborg den 16. *Augusti* M.DC.XLVII

Og døde her i Kjøbenhavn den 19. *Februarii* Aar M.DC.XCII

udi hans Alders XLV Aar.

Da Guds Frygt, Dyd og ædel Mod
Ej fri for Sorg og Avind stod,
Og ej for Dødens Piile,
See da gav ELSERS Siæl sig op
Fra Jordens Støv til Himmel-Top
Og lod her Kroppen hvile:
Den Siæl den Himmel fødde Aand
Blev løst af Orme Sækkens Baand,
Og i sin Frihed findes:
End og ved Christi Magtis Liud
Skal denne Levning til sin Fryd
Med Siælen sammen bindis
H. W. D.

Efter Fru Elers' Død kunde man omsider skride til Udførelsen af Bestemmelserne i Elers' Testamente; Universitetet overtog nu Boet, som imidlertid var noget forringet i Fru Elers' Enkestand og yderligere svandt ved Salget af hendes Gaard og ved forskjellige andre Omstændigheder. Efter Testators Ønske købte man til Collegium den Grund i Kannikestræde, hvor Collegiet endnu staar; den 7. September 1702 lagde Caspar Bartholin Grundstenen til Bygningen, og den 18. November 1705 blev Collegiet i Storkantsleren, Grev Reventlows og mange høje Standspersoners Nærværelse indviet med megen Højtidelighed, ved hvilken Lejlighed dets første Inspector, Johan Sidelmann, holdt en endnu opbevaret latinsk Tale. Collegiet var indrettet omtrent som nu; 3die Etage var dog delt i tvende Sale, den

ene bestemt til Auditorium, den anden til Bibliothek og Raritetscabinet; Bibliotheket har næppe været stort, om end Hans de Hofman kalder det et smukt Bibliothek; Cabinettet indeholdt efter en gammel Fortegnelse adskillige højst forunderlige Gjenstande, saasom Flaben af et indiansk Marsvin, Kloen af en Løve, et Par færøiske Sokker, en Spaan af Christi Kors o. s. v. De nysudnævnte Alumner vare efter Fundatsen 16 i Tallet, af hvilke 8 skulde studere Theologi, 2 Medicin, 2 Historie, Stats- eller Retsvidenskab, 2 Mathematik og 2 classisk Philologi; blandt Collegiets første Beboere kan af Theologer nævnes Johan Daniel Ramus, der siden blev Jesuit, blandt Medicinerne Peder Hersleb, død som Sjællands Biskop, og som Mathematiker den berømte Hans Gram. Efter Fundatsen tilkom Retten til at udnævne Alumnerne Elers' og hans Hustrus Slægt, den ældste og fornemste af hver, en Rettighed, som den Dag idag udøves af disse, ligesom ogsaa Studerende af begge Slægter have fortrinnsvis Adgang til Collegiets Pladser.

Men en brat Ende fik allerede efter 23 Aars Forløb det Liv, der havde udviklet sig paa Collegiet med de stille Studier, — der dog af og til bleve afbrudte ved Skjærmydsler med Landcadetterne, som en Gang endog sloge Collegiets Ruder ind, — og de offentlige latinske Disputatser; Kjøbenhavns store Ildebrand i October 1728, der hærgede hele Universitetsquarteret, lagde ogsaa Collegium Elersianum i Aske og gjorde Alumnerne husvilde. Med Collegiet gik dets Samlinger op i Luer, hvilken Skjæbne ogsaa ramte et «orientalsk Trykkeri», som Frederik Rostgaard havde kjøbt

i Amsterdam og 1726 foræret Universitetet, der hensatte det i en Kiste paa Collegiet.

Som rimeligt var, havde denne Begivenhed en uheldig Indflydelse paa Stiftelsens økonomiske Status; imidlertid blev Bygningen gjenopført i samme Skikkelse som forhen, saaledes som den, i det Væsentlige uforandret, staar endnu; paa en Afbildning i Thurahs Hafnia hodierna findes dog en Dør til Gaden, hvor der nu kun er et Vindue; først den 26. April 1752, under Theologen Professor Peder Holms Ephorat, kunde Collegiet igjen træde i Virksomhed; dets Gjenfødelse foreviges ved et latinsk Digt af en unævnt Poet med følgende Titel i Tidens Lapidarstil:

IN
MEMORIAM INITIATIONIS ITERATÆ
COLLEGII ELSERSIANI
SUB ἐφορία
VIRI
ILLUSTRIS et summe VENERABILIS
D. PETRI HOLMII
VIGILANTISSIMA
RENATI
ET IN ILLUM, QVEM ILLUST. CONDITOR
INTENDIT, STATUM RESTITUTI, HÆC-
CE QVALIACUNQVE COMPOSITA
SUNT, IPSO INITIATIONIS DIE VI CALEND.
MAJI AN. MDCCLII. DATA.

Et nyt Bibliothek dannedes efterhaanden, væsentlig bestaaende af gammel Theologi; da det imidlertid ikke gjorde synderlig Nytte, bortsolgte det 1823 og indbragte henimod 600 Rdlr. Collegiets Auditorium, der, saa længe Alumnerne skulde forfatte latinske Disputatser, benyttedes ved Disputere-Acterne, maatte tilligemed Bibliothekssalen efter Universitetets Brand 1807 og indtil den gjenopførte Højskoles Indvielse i næsten 30 Aar tjene til Auditorier for de yngste Studerende; en Beskrivelse af den Tilstand, hvori disse Localer vare blevne efterladte, er ufornøden, siger H. N. Clausen, der fra 1835 var Collegiets Ephor. Det er bekjendt nok, hvorledes de unge Studenters Munterhed gav sig allehaande Udtryk paa Sibberns Forelæsninger; det var saaledes i Collegiets Auditorium, at Studenterne for at holde Varmen, stak den ene Ende af en Bænk ind i Kakkelovnen, medens de rolig bleve siddende paa Resten af Bænken. Ogsaa Trapper og Gange havde lidt meget ved denne Brug af Collegiet, og ved Clausens Anstrengelse fik det af Communitetet et Tilskud af 500 Rdlr. samt et rentefrit Laan af 2000 Rdlr.; de to Sale bleve herfor indrettede til Bolig for 8 Studerende, 4 Contubernalpladser og 4 Enepladser paa 2 Værelser. Alumnernes Antal blev i Tidens Løb factisk reduceret fra 16 til 15, idet en Plads altid er vacant, hvorved der har kunnet skaffes Inspector 2 Værelser. I det Hele modtog Collegiet under Clausens Ephorat en Grundforbedring; Værelserne fik gibside Lofter, Paneler, tapetserede Vægge og nye Kakkelovne. Under hans Efterfølger, den nuværende Ephor, er det lykkedes at

faa et Værelse indrettet til Læsestue. Efter Stifterens Bestemmelse skulde hver af Alumnerne nyde et aarligt Stipendium, hvis Størrelse i Tidernes Løb efter Collegiets forskellige økonomiske Status har varieret fra 10 til 40 Rdlr.; fra 1. Decbr. 1883 er dette imidlertid inddraget, saaledes at Collegiets Portner og Karl derefter lønnes af Collegiets Kasse, der ogsaa bestrider Udgifterne til Læsestuen og Haven; samtidig ere de 4 senere oprettede Con-tubernalpladser stillede under ganske de samme Betingelser som Alumnerne, hvis Antal saaledes nu i Virkeligheden er 19; de 4 Enepladser besættes med Candidater, der have fri Opvartning af Portner og Karl mod et Vederlag af 5 Kr. maanedlig. Collegiets Capital, der 1844 var 31,995 Rdlr. 52 Sk., udgjør nu lidt over 64,000 Kr.

Mange historiske Minder knytte sig ikke til Elers' Collegium; enkelte Begivenheder, som her ere passerede, bør dog ikke glemmes. I Oehlenschlägers Ungdomshistorie har Collegiet spillet en vis Rolle; han var en jævnlig Gjæst hos de berømte Brødre Ørsted, der begge vare Alumner 1795—1800 (A. S. Ørsted indtil 1801), og var tilstede ved H. C. Ørsteds Doctorgilde i September 1799; ved denne Lejlighed fandt det Oprin Sted, hvor den unge, endnu ubekjendte Skuespiller i sin Begejstring tilraabte den forsamlede Kreds, da Talen var ført hen paa den danske Digtekunsts Forfald: «Ja, det er sandt, den er sunken, men den skal, Fanden gale mig, rejse sig igjen.» Og i Collegiets Bogsal var det, at Oehlenschläger henfaldt i sørgmodige Betragtninger over, at Videnskaben var en lukket

Bog for ham; Taarerne strømmede ham ned ad Kinderne, i denne Tilstand fandt Collegiets Bibliothekar Hans Christian Ørsted ham, trøstede ham og lagde Planen for hans Forberedelse til Universitetet.

I Collegiets Auditorium var det, at Steffens i Vintrene 1802—03 og 1803—1804 holdt sine berømte Forelæsninger over Naturphilosophien under et uhyre Tilløb, saa Trapper og Gange stode propfulde af Folk; ikke blot de Studerende vare hans Tilhørere, men Embedsmænd, Professorer og lærde Folk af alle Slags.

I 1813 fandt en i den akademiske Verden epoche-gjørende Begivenhed Sted, idet det første almindelige danske Studentermøde sammenkaldtes, da Fjenderne væltede sig ind over Grændsen og Fædrelandets Undergang syntes nær; Scenen for dette Møde var Collegiets Auditorium, hvor de forsamlede Studenter begejstrede lovede at følge Grundtvigs Opfordring til at kæmpe eller dø for Danmark.

Blandt de mange, hvem Elers' Godgjørenhed har skjænket Ly i de ofte saa trange Studieaar, findes Adskillige, hvis Navne have en god Klang i Videnskabernes Verden, og Mange, hvis Begavelse og Dygtighed have banet dem Vej til vigtige Embeder i Statens Tjeneste. Vi have ovenfor bl. A. lejlighedsvis nævnet Hans Gram og Brødrene Ørsted — vel nok de mest straalende Navne blandt Elersianerne; her skal nu kun kortelig fremhæves de mere bekendte af Elers' Fostersønner, og Rækken bliver da i chronologisk Orden efter deres Ophold paa Collegiet følgende:

Christian Bewerlin Studsgaard (1751—54), Biskop i Aalborg, død 1806;

Johan Ludvig Bernth (1751—53), Professor, Rector paa Herlufsholm, død 1804;

Christian Friis Rottbøll (1751—56), Conferentsraad, Prof. medicinæ, død 1797;

Oluf Lundt Bang (1751—55), Conferentsraad, Justitiarius i Hof- og Stadsretten, død 1789;

Esaias Fleischer (1751—52), Conferentsraad, Amtmand over Korsør og Antvorskov Amter, død 1804; i sin Levnedsbeskrivelse omtaler han sit nøjsomme Studenterliv paa Collegiets Nr. 4 og mindes med Fornøjelse, hvor ofte han, naar Vægteren raabte fire om Morgen, stod ved Vandhanen udenfor Værelset for at hente Vand til sin Thekjedel;

Jacob Baden (1752—56), Professor eloquentiæ ved Universitetet, død 1804;

Michael Treschow (1767—63), Conferentsraad, Amtmand over Roskilde Amt, død 1817;

Matthias Saxtorph (1759—67), Etatsraad, Prof. medicinæ, død 1800;

Morten Thrane Brünnich (1762—65), Professor i Naturhistorie ved Universitetet, Overbergcommissair, død 1827;

Hans Finsen, (1762—67), Biskop i Skalholt, død 1796;

Peter Uldall, (1763—66), Justitsraad og Generalfiscal, død 1798; han viste sin Taknemmelighed mod Collegiet ved 1791 at tilstille det en Gave af 300 Rdlr., hvis Renter nydes af den ældste af de to Alumner, der studere Rets- eller Statsvidenskab;

Christian Bastholm (1765—67), Hofprædikant og Confessionarius, død 1819;

Gustav Ludvig Baden (1781—87), Landsdommer, Historiker, død 1840;

Rasmus Frankenau (1785—92), Digter, Læge i Slagelse, død 1814;

Frederik Plum (1788—89), Biskop i Fyen, død 1834;

Claus Pavels (1790—94), Biskop i Bergen, død 1822;

Vilhelm Frimann Koren Christie (1799—1801), Storthingspræsident, Stiftamtmand, død 1849 som Told-inspecteur i Bergen;

Daniel Peter Smith (1805—06), Provst i Stege, død 1871;

Christian Jacob Cosmus Bræstrup (1809—ca. 11), Overpræsident i Kjøbenhavn, død 1870;

Peter Christian Stenersen Gad (1818—ca. 21), Biskop i Fyen, død 1851;

Niels Bygom Krarup (1824—25), Bestyrer af Borgerdydskolen paa Christianshavn, død 1842;

Hardenack Otto Conrad Laub (1826—ca. 30), Biskop i Viborg, død 1882;

Ferdinand Emil Hundrup (1830—35), Professor, Overlærer i Roskilde, død 1879;

Laurits Nørgaard Bregendahl (1834—35), Assessor i Viborg Overret, mangeaarig Formand i Folkethinget, død 1872;

Caspar Vilhelm Smith (1836—41), Professor i slaviske Sprog ved Universitetet, død 1881;

Adolph Steen (1838—39), Professor i Matematik ved Universitetet, død 1886;

Jacob Frederik Kinch (1841—44), Overlærer i Ribe, død 1888;

Peter Ludvig Panum (1842—46) Professor medicinæ, død 1885;

Jens Jacob Asmussen Worsaae (1844—46), Kammerherre, Museumsdirecteur, død 1885;

Frederik Terkel Julius Gram (1846—47), Etatsraad, Professor juris, død 1871;

Jens Christian Rudolph Frimodt (1854—57), Præst ved St. Johannes Kirke, død 1879;

Carl Georg von Holck (1855—57), Professor juris, død 1868;

Henning Frederik Feilberg von Nutzhorn (1856—61), Philolog, død 1866;

John Hilmar Stephensen (1871—76), Departementschef i Ministeriet for Island, død 1889.

Af nulevende Elersianere kunne nævnes:

Kammerherre, fhv. Stiftamtmand F. C. E. Dahlstrøm (1836—38);

- Provst, Dr. theol. J. Paludan-Müller (1837—38);
Etatsraad, fhv. Professor J. Japetus Sm. Steenstrup
(1838—39);
Professor M. V. Fausbøll (1847— ca. 49);
Sognepræst, fhv. Folkethingsmedlem P. C. Zahle
(1850—55);
Professor C. M. Reisz (1850—55);
Borgmester, fhv. Overdommer, Justitsraad P. P. Rosen-
stand (1855—59);
Cultusminister A. H. F. C. Goos (1857—59);
Amtmand N. R. Rump (1857—60);
Professor H. G. Zeuthen (1858—63 og 1865—67);
Folkehøjskoleforstander, Capitain, Dr. J. Nørregaard
(1861—64);
Højesteretsassessor H. Øllgaard (1861—64);
Generaldirecteur, Departementschef P. C. Nørgaard
(1861—65);
Professor extr., Dr. Julius H. Lange (1862—67);
Extr. Højesteretsassessor, Professor H. Matzen (1864
—68);
Præst, Lic. theol. H. M. Fenger (1873—78);
Laboratorieforstander, Dr. E. C. Hansen (1874—78);
Archivsecretair, Dr. V. A. Secher (1877—80).

De Disputatser, som Collegiets Alumner i ældre Tider
regelmæssig skulde holde, bære, forsaavidt de ere trykte,

Collegiets foran gjengivne Symbolum: et Egern, der gnaver paa en Nød, med Omskriften *nucleos non putamina*. Dette har sin Oprindelse fra det af Familien Elers brugte Vaaben, saaledes som det findes paa et kobberstukket Portrait af Eggert Elers og i Jørgen Elers' Segl: i Skjoldet et Egern med en Kvist i Forpoterne, paa Hjelman samme Figur mellem to Vesselhorn.

Af Etatsraad Elers og hans Hustru haves, saavidt vides, ingen Portraiter.

GRÆBES BOGTRYKKERI.

DIS-Danmark

1 0 5 6 0 2

